

Aulikki ja Laura Maria – Tält ja tois pualt osa 17

AM=Aulikki Mäkinen

LML=Laura Maria Latikka

TL=Tapio Luoma

- AM - Tervetuloa taas kuuntelemaan meidän podcastia Tält ja toispualt! Minä olen Aulikki Mäkinen, Turun tuomiorovasti.
- LML - Ja minä olen Laura Maria Latikka, Maarian kirkkoherra. Me olemme tänään arkkipiispantalossa Turun Piispankadulla, ja meillä on vieraana arkkipiispa Tapio Luoma. Mistä sinä Tapio haluat, että tänään aloitetaan?
- TL - Hei vaan kaikille kuuntelijoille! Kiva päästä, Aulikki ja Laura Maria, teidän kanssanne juttelemaan tänne podcastiin! Mielessä on totta kai paljonkin asiaa, mutta ajattelin, että aluksi voisin kertoa miltä tuntuu olla arkkipiispa. Sitten toisekseen tekisi mieli vähän pohtia luopumista ja sitten vielä kolmanneksi muutosta.
- LML - Tämä kuulostaa hyvältä!
- TL - Kiva.
- AM - No, millaista on olla arkkipiispa?
- TL - Se on valtavan kiehtovaa. Värikästä. Minähän nyt olin kuusi vuotta piispana Espoon hiippakunnassa ennen kuin minut valittiin tänne Turun arkkhiippakuntaan arkkipiispaksi. Tämä on ollut valtavan hienoa aikaa. Minä arvelen, että minä aika paljon osasin edeltäjäni Kari Mäkisen viranhoitoa sivusta seuraten ounastella mitä tämä arkkipiispana olo on, mutta kyllä tämä toisaalta on yllättänyt valtavalla monipuolisuudellaan ja sillä asioiden määrällä, joka tulee kaiken aikaa sisään. Ja sitten minä ehkä odotin myös sitä, että pystyisin pikkuisen enemmän olemaan täällä Turussa, omien yhdeksän seurakuntayhtymän seurakunnan kanssa vuorovaikutuksessa, mutta kyllähän tämä kokonaiskirkollinen vastuu vie niin voimakkaasti mukanaan, että siihen ei valitettavasti ole ollut niin paljon mahdollisuuksia kuin mitä sitten alun pitäen olisin toivonut. Mutta kyllä tämä on kaiken kaikkiaan ollut valtavan kiinnostava ja innostava tehtävä. Välillä aika raskas, mutta sitten taas toisaalta on todella hyvät työkaverit ympärillä. Ei ainoastaan Kapitulissa ja Kirkkohallituksessa, vaan myöskin arkkipiispan kansliassa, ja totta kai yhteys seurakuntien kirkkoherroihin täällä Turussa on ollut valtavan myönteinen.
- LML - Sinähän olet ollut minun piispani tai minä olen ollut sinun Espoon hiippakunnan seurakunnassa aikanaan, ja kyllä minä olen pitänyt sitä hyvin hyvänä ja tärkeänä asiana, että sinulla itsellä on kirkkoherratausta ja pitkä seurakuntakokemus, että se näin kirkkoherran ja myös seurakuntapapin näkökulmasta on ihan merkittävä asia. Vaikka ehkä itse koet, että sitä yhteyttä on liian vähän, mutta minä koen, että se on ehkä sitten se ymmärrys niin välitön kun ollaan jossakin yhteyksissä, enkä tuen puutetta ole kyllä kokenut.
- TL - Joo, kirkkoherrakokemus on ollut kyllä valtavan iso asia tässä. Kun puhutaan seurakuntaelämästä ja niistä erilaisista asioista ja niistä syvävirroista, jotka kulkevat seurakuntaelämän keskellä, niin kun on itse ollut mukana siinä kaikessa, niin totta kai sitä hahmottaa nopeasti mistä on kysymys. Tai toivottavasti hahmottaa. Mutta kyllä minä olen kokenut, että se on hirvittävän hyvä pohja piispanviran hoidolle.

- AM - Onko niin, että arkkipiispan virka on ihan oma työnsä? Siis verrattuna piispan virkaan.
- TL - Kyllä se on, kyllä se on. Kyllä Kari Mäkinenkin jo silloin sanoi kun tämä minun valintani oli selvä, että tämä on sitten ihan oma virkansa. Juuri tämä hiippakuntapiispan työn ulottuvuus, se ohuus siinä työn kokonaisuudessa, se jo aiheuttaa sen, että nimenomaan nämä kokonaiskirkolliset asiat ja kansainväliset asiat ovat hyvin voimakkaasti mukana tässä työssä. Että siinä mielessä tämä on kyllä monella tapaa ihan toinen virka kuin hiippakunnan piispan virka.
- LML - Jos tämä olisi työhaastattelu ja me kysyisimme mitkä ovat sinun vahvuutesi ja kehittämiskohteet tässä (työssä piispana)?
- TL - Ehkä minun vahvuuksiani on se, että minä koen olevani aika kärsivällinen ja jaksan mielestäni kuunnella. Ja sitten tällainen kehittämiskohde, josta minä koen kärsiväni aina välillä on, että minä olen aika suurpiirteinen. Että joskus olisi varmasti hyötyä jos minulla olisi enemmän silmää yksityiskohdille ja osaisin paremmin hahmottaa yksityiskohtia. Mutta tämä on ehkä sellainen, joka tulee mieleen kehittämiskohteena.
- LML - Sinulla on onneksi avustajia. Eivätkö he auta siinä?
- TL - Kyllä, ehdottomasti! Se on kyllä loistava asia, että minulla on erinomaiset avustajat.
- AM - Jos sinä olisit hyvin pedantti tai pikkutarkka, sinä varmaan palaisit loppuun tosi nopeasti tuossa virassa!
- TL - Minä ajattelen, että ylipäätään johtajan tehtävissä suurpiirteisyydestä on ainakin se hyöty, että silloin on jollakin tavalla armollinen itselleen, enemmän kuin siinä tapauksessa, ainakin kuvittelisin näin, jos on taipumusta kiinnittää huomiota oikein pieniin asioihin tai sellaisiin yksityiskohtiin. Mutta kuten sanottu, toivoisin, että minulla olisi välillä enemmän silmää näille yksityiskohdille. Että siinä on varmaan puolensa.
- LML - Oletko sinä, Aulikki, suurpiirteinen vai pikkutarkka?
- AM - Siis minä olen tosi suurpiirteinen! Minä en ole pikkutarkka. Minä olen aina tarvinnut myös rinnalleni työntekijöitä, jotka pystyvät katsomaan yksityiskohtia. Tarkistamaan myös joitakin asioita, koska minä olen nopea ja katson isoa kuvaa. Mutta kyllä minä olen ajatellut, että kyllä se on enemmän vahvuus kuin heikkous kuitenkin näissä töissä. Sitten se johtaa siihen, että täytyy ymmärtää, että minä en pärjää yksin, minä tarvitsen ihmisiä ympärilläni. Mites sinä?
- LML - Minä kanssa olen sitä mieltä, että se on vahvuus, koska minä olen myös suurpiirteinen ja minulla sitten minulla on joku sellainen puoli, joka jää kiinni pikkuseikkoihin ja jota kiinnostavat ne pikkuasiat, ja jotka saattavat siinä isossa kuvassa olla tarpeettomia tai joita joku toinen voisi tehdä.
- AM - Kun sinä tulit viisi vuotta sitten arkkipiispaksi, oliko kirkko erilainen tai kuvittelitko sinä sen olevan erilainen kuin nyt? Tai tämä maailma? Totta kai nyt on tullut pandemia ja näin, mutta että ylipäätään tämä murros, jonka keskellä me nyt olemme, onko tässä viidessä vuodessa tapahtunut muutosta?
- TL - En minä pysty hahmottamaan, että viidessä vuodessa olisi välttämättä tapahtunut muutosta. Se, mikä tähän viiteen vuoteen lyö ison leimansa on korona-aika. Se on ihan selvästi näkynyt myös arkkipiispan viran hoidossa monella eri tavalla. Jollakin tavalla

sellainen tietty tärkeä ulottuvuus omasta viranhoidosta jäi kokonaan pois. Minä koen, että yksi tämän viran, ylipäätään seurakunnan työntekijän, tärkeä elementti on ihmisten kohtaaminen. Ja nyt tämän korona-ajan ja lockdownien, rajoitusten myötä ihmisten kohtaaminen jäi todella ohueksi, ja oli vähän sellainen amputoitu olo välillä kun ei päässyt kohtaamaan ihmisiä ja hyödyntämään sitä, minkä minä koen on yksi, mistä minä tykkään tässä työssä. Mutta se meni ohitse kaikki tuo korona-aika, kaikkein synkin vaihe, näin ainakin toivotaan. Totta kai tuli paljon muuta, mutta yhteiskunnallinen muutos, kyllä se oli jo silloin viisi vuotta sitten totta kai kyllä ihan näkyvissä. Mutta ehkä tässä nykyisessä virassa näkee sen muutoksen syvyyden ja sen laajuuden. Ja erilaisia ilmenemismuotoja tulee selkeämmin vastaan juuri arkkipiispan virassa. Että kun nyt kuitenkin on tilaisuus keskustella hyvin erilaisten ihmisten kanssa ja tavata monien ajatussuuntien edustajia, niin kyllä siinä huomaa, että tämä aika on koko ajan muutoksessa ja vähän tuskallisestikin monin paikoin kysytään sitä, että mikä on se reitti tulevaisuuteen, jota pitkin pitäisi mennä. Siinä mielessä, vaikka mitään radikaalia minun mielestäni tässä toimintaympäristön muutoksessa ei sinänsä ole tapahtunut, korona-aikaa lukuunottamatta, niin kuitenkin ehkä se, minkä minä olen oivaltanut on se, että mitenkä syvää tämä muutos lopulta on.

- LML - Niin, se on kyllä vaikeata. Käytännön tasollahan se muutoksen johtaminen on sitä, että pitäisi samalla kun jotain uutta seurakunnassa aloittaa, pitäisi luopua jostakin vanhasta. Ja sitä reseptiä ei minun tietääkseni ole vielä keksitty miten se tehtisiin. Miten ensinnäkin sanottaisiin, mitä se on jonka voisi lopettaa, sillä meillä on vain toimintaa, joka on jollekin tosi tärkeätä seurakuntatoimintaa. Kun puhuu siitä, niin samalla siihen voi olla sidottuna paljon aikaa ja voimavaroja siihen työhön, joka on vain joillekin tärkeätä ja jotkut toiset ovat vailla kokonaan.
- TL - Joo, tässä tulee varmaan esille tämä kysymys siitä, että luopuminen ylipäätään on vaikeaa. Se turvallisuuden tunne, jota pysyvyydestä haetaan, on meille valtavan tärkeää ja se on perinhimillistä. Ja kyllähän sen itsestänikin tunnistan, että totta kai asiat ovat helpompia, kun ne kulkevat tuttuja turvallisia latuja. Sellainen pysyvyys on jotain sellaista, mitä varmasti monen meidän mielestä on sitä, mikä eniten tuottaa turvallisuutta. Ja maailman mullistukset ja muutokset ovat jotakin sellaista, mitkä uhkaavat sitä turvallisuuden tunnetta. Ja seurakuntaelämässä voi hyvin kuvitella, että monet seurakuntalaiset eivät kernaasti luopuisi, olkoonpa vaikka sitten seurakunnan tila, josta seurakunta katsoo tarpeelliseksi luopua, niin se on monille hyvin rakas ja siitä haluttaisiin pitää kiinni ihan viimeiseen asti. Tai jokin toimintamuoto. Että kun uutta halutaan kehittää, ilman muuta kysytään, juuri niin kuin Laura Maria kysyitkin, että ohko syytä luopua jostain, mutta sitten se voidaan kokea äärimmäisen vaikeaksi se luopuminen. Mutta sitten minä ajattelen, että luopuminen on ylipäätään osa ihmisen elämää, ja se on oleellinen osa myöskin meidän kristittyjen hengellistä elämää ja Jumala-suhdetta. Minä ajattelen, että luopumisessa on kuitenkin kyse myös siitä, että pysytään jotenkin avoimena muutokselle ja sille, että asiat eivät aina pysy samanlaisina. Ja tämä pakottaa meidät miettimään, että mistä haetaan sitä turvallisuuden tunnetta, joka on valtavan tärkeä meille kaikille. Ja haemmeko me sitä statusquo-asioista tai –tilanteista, pysyvyydestä, muuttumattomuudesta vai haemmeko me sitä, niin kuin kristittyinä meitä kehoitetaan, Raamatunkin sanoman mukaan hakemaan Jumalasta. Minä ajattelen, että turvallisuuden lähde on Jumala eikä muuttumattomuus. Ja tämä Jumala, joka on läsnä myös epävakauden keskellä. Minä luen Raamattua sillä tavalla, että siellä kerrotaan nimenomaan ihmisistä, jotka kamppailevat muutoksen kanssa, joka tuo heidän elämänsä epävakautta monella tapaa. Ja mitenkä he siinä kamppailussa kokevat, että sittenkin Jumala on tässä läsnä. Tämä on minusta aika viehättävää havaita, se miten Raamatussa juuri tämä

muutoksen todellisuus ja muuttuvien tilanteiden todellisuus pakottaa ihmisen miettimään omaa suhdettaan Jumalaan, mikä on tärkeää ja mikä sellaista, mikä juuri minulle tuo turvallisuutta.

AM - No, mistä kirkon pitäisi luopua?

TL - Minulla tulee mieleen jälleen kerran, taikka joka vuosihan julkaistaan kirkon toimintatilastoja ja siinähan kerrotaan taikka yleensä monta vuotta tietenkkin tämä meidän kirkkomme, Suomen luterilaisen kirkon trendit ja tilastot noudattelevat hyvin tällaista yhteis-Pohjoismaista trendiä, jossa ne menevät tuonne kaakkoon päin, niin kuin sanotaan nämä käyrät, eli puhutaan laskevista käyristä. Ja tämä on tietenkkin se kysymys, mikä vallankin kirkon työntekijöitä ja muita vastuunkantajia askarruttaa, että onko meidän työllämme merkitystä? Miksi tämä ei ole suositumpaa? Miksi meidän työ, se hyvä työ, joka me koulutetulla, osaavalla, yhteenhiileen, ainakin yrittävällä, -puhaltavalla porukalla tehdään, niin miksi se ei saa parempaa vastakaikua? Miksi se ei näy tilastoissa? Minä ajattelen, että ehkä se ajattelutapa, joka meissä syvässä istuu on juri se, että työ on merkityksellistä ja hyvää vain silloin kun se näkyy tällaisissa positiivisissa käyrissä. Ja minä ajattelen, olisiko tämä jokin sellainen asia, josta meidän olisi hyvä kirkossa opetella luopumaan. Se voi merkitä sitä, että me voimme joutua totta kai joka tapauksessa sopeuttamaan toimintaamme pieneneviin resursseihin. Se tarkoittaa, että meidän taloutemme kutistuu, ilman muuta. Se merkitsee sitä, että meidän pitää miettiä meidän henkilöstömääräämme ja kiinteistömäärää ja monia muita akuutteja kysymyksiä, jotka ovat tälläkin hetkellä todella raakaa todellisuutta monessa pienessä seurakunnassa. Tämä tulee varmasti yleistymään. Ja tämän kaiken keskellä olisi tärkeää muistaa se, että se työ, mitä me kirkossa teemme, sen motivaatio, sen innostus, sen merkitys ei ole kuitenkaan kiinni siitä, mihin suuntaan ne käyrät menevät vaan jollain tavalla sen kirkon työn merkitys ja motivaatio nousee siitä sanomasta, jonka palveluksessa me olemme. Kun kysyit, Aulikki, sitä, mistä meidän kirkon pitäisi luopua, kunpa osaisimme luopua sellaisesta kiinnittäytymisestä menestymiseen, joka vie meiltä energiaa ja voimia ja saa meidät surkuttelemaan sitä kun meillä menee huonosti.

LML - Hmm. Sekin on raamatullista kyllä.

AM - Minä muistan sellaisen tilanteen, jossa oli Saksan kirkkojen ja Suomen kirkon välinen neuvottelu, siitä on paljon aikaa, varmaan 20 vuotta, enemmänkin ehkä, ja siinä kirkot jakoivat huoliaan. Silloinen arkkipiispa sanoi, että me olemme erittäin huolestuneita siitä, että kirkon jäsenyys laskee ja että kirkkoon kuulumisprosentti on mennyt alle 85. Itä-saksalainen kollega pyöritteli siellä toisella puolella silmiään ja sanoi, että "voi kuulkaa, kunpa meilläkin olisi teidän huolenne!"

LML&TL - Heh, heh!

AM - Minä ajattelen, että me emme useinkaan näe myöskään sitä vahvuutta, mitä meillä on. Isossa kuvassa, siis oikein isossa kuvassa, meillä on vielä todella paljon mahdollisuuksia tässä kirkossa tehdä sitä varsinaista Jumalan valtakunnan työtä.

LML - Minä mietin sellaista, mitä on ihan pienestä ja rippikoulusta asti oppinut, että on Raamatun keskeiset kohdat, että mehän olemme varmaan kaikki omaksuneet se, "menkää kaikkeen maailmaan, tehkää kaikista kansoista opetuslapsia", ja se on sellainen johtotähti. Se on ihan hyvä, mutta se on kuitenkin vain yksi jae Raamatussa, ja siellä on paljon muutakin, joka tukisi sitten tätä, että ei se nyt meidän varassa ole oikeasti mihin mennään ja kuinka paljon tehdään, ja että se Jumalan todellisuus on paljon suurempi ja paljon muutakin kuin se, että

kaikki nyt tavoitettu. Tuntuu aika radikaalilta sanoakin näin, mutta loppujen lopuksi pitää osata kyseenalaistaa myös niitä omia ajatusmalleja, jotta pääsee eteenpäin. Vai mitä?

- TL - Minä mietin sitä kasteen lähetyskäskyäkin, että se on ihan selkeä tehtäväksianto Jeesuksen opetuslapsille. Minusta se on kiehtova se Matteuksen evankeliumin loppu, kun Jeesuksen kerrotaan nousseen sinne vuorelle ja hän oli kutsunut opetuslapset koolle ja siinä Matteus toteaa, että ”monet uskoivat, mutta jotkut epäilivät”. Elikkä paikalla oli myös niitä Jeesuksen seuraajia, jotka epäilivät. Mutta sitten myöskin, ainakaan minä en löydä tuosta kasteen lähetyskäskystä varsinaista lupausta siitä, että kaikki menee hyvin ja että tilastot ovat nousevia. Totta kai siinä on maailmavalloitusajatus ja se on, Jumalan kiitos, aika hyvällä tavalla toteutunut. Kristillinen usko ja Kristuksen kirkko on läsnä kaikkialla maailmassa, ja on alueita, joilla edelleenkin tehdään töitä, että Jumalan pelastava evankeliumi saisi olla siellä läsnä ja tuoda valoa ihmisten elämään. Mutta eihän Jeesus lupaa sitä, että kaikki menee hyvin. Tai sillä tavalla hyvin kuin mitä me odotamme ja toivomme.
- LML - Hän lupaa olla meidän kanssamme.
- TL - Niin.
- LML - Se on totta joo. Tätä jotenkin minäkin tarkoitin, että ei se vesitä sitä tehtäväksiäntoa, mutta sitä tyytymättömyyttä siihen, että kaikki ei nyt olekaan ja mennyt niin kuin me olemme ajatelleet. Siinä on paljon sitä samanlaisuuden tavoitetta varmaan kanssa, että ajatellaan samalla tavalla ja eletään samalla tavalla, ja niinhän se ei ole maailman mittakaavassa eikä tämän maan tai tämän kaupungin mittakaavassa.
- AM - Minua on puhutellut paljon myös se, että miten Vanhassa testamentissa, kun juutalaiset joutuivat pakkosiirtolaisuuteen ja tuli ihan hirveä kriisi, ja se mihin oli aikaisemmin uskottu ja luotettu, ja oli ajateltu, että Jumalan valittuna kansana oleminen tarkoittaa menestystä, siis eteenpäin menoa, ja sitten tulee tällainen kriisi, että miten ne kirjoittivat teologiansa ihan uusiksi. Siinä ei luovuttu Jumalasta, mutta ajattelu Jumalan ympärillä muuttui. Minä ajattelen, että me olemme nyt aika kovassa ja suuressa murroksessa joka tapauksessa, paitsi kirkkona, minä uskon myös meidän teologiamme on murroksessa, koska minä ajattelen, että Jumalan valtakuntahan voi toteutua vain sen maailman kesken, jossa me olemme eikä se ole irrallinen siitä ympäristöstä. Ja se tarkoittaa varmaan kirkon muutosta myös. Onko sinun teologiasi muuttunut näinä vuosina? Jos sinä ajattelet, sinä olet ollut pappina aika kauan. Meinasin sanoa tosi kauan, mutta aika kauan joka tapauksessa.
- TL - Ehkä se suurin muutos minun teologiassani tai ainakin sellainen kirkastumisen aika oli, kun minä tein väitöskirjaa. Noin 30 vuotta sitten aika tarkalleen, lähdettiin perheen kanssa Skotlanttiin, Edinbourgin yliopistossa sain valmistella väitöskirjaa vuoden ja joitakin vuosia sen jälkeen valmistelin sen loppuun ja se oli aika merkittävää aikaa. Minä tutustuin sveitsiläisen teologin Karl Barthin teologiaan ja minä löysin siitä paljon sellaista, joka oli hengellisesti hyvin ravitsevaa. Ja minä huomaan edelleenkin palaavani moniin hänen keskeisiin teemoihinsa. Hän oli reformoitu teologi, mutta kuitenkin mm. Lutherin tunki erittäin hyvin. Ja myöskin erilaisiin Luther-tulkintoihin ja luterilaiseen teologiaan Karl Barthilla on ollut suuri vaikutus. Kyllä minä koen, että ne opiskeluaikana kirkastuneet asiat ovat edelleen voimakkaasti läsnä. Ja siinä on tietty jatkumo myös siihen mitä minä nuorena teologian opiskelijana pidin tärkeänä. Ja voisi varmaan sanoa, että se sellainen tietty ehdottomuus, joka siihen aikaan kuului, nuoren miehen tällaiseen myöskin uskonnollisuuteen, niin se hyvä, koska minä uskon, että ehdottomuudessa on jotain hyvääkin, niin tavallaan se hyvä, jonka minä muistan siinä olleen, on jatkunut sen jälkeenkin.

Ehkä se suurin muutos tapahtui silloin, mikä liittyy teologisiin näkemyksiin, ja ennen kaikkea se liittyy sellaiseen löytöön, että kuka on Jumala ja mikä on Jeesuksen merkitys. Kun minä olen nyt sanonut eri yhteyksissä ja eri haastatteluissa, että kirkon vahvin hengellinen viesti on se, että Jeesus on Herra, niin se juontaa juurensa tällaiseen, ehkä joku voisi sanoa varhaisen kirkon teologiseksi ytimeksi, niin sen kirkastuminen on ollut minulle hyvin tärkeää. Minä huomaan edelleen ammentavani ja palaavani siihen. Sitten myöhemmin tietysti, jos miettii tätä jatkoa, kun minä olin pappina, niin kyllähän työskentely ihmisten kanssa muuttaa väistämättä. Se tuo mukanaan teologiaan sellaisia piirteitä, jotka tuovat uusia sävyjä siihen omaan teologiseen ajatteluun. Minä ajattelen, että sellainen teologia, joka ei ota vakavasti ihmisten kanssa käytyä kohtaamista ja mitä sieltä tulee syötteenä papille, niin en tiedä, kuinka paljon sillä teologialla voi lopulta olla annettavaa. Koska teologian tehtävänä on olla vuorovaikutuksessa elävän elämän kanssa, ja seurakuntapapin se hieno tehtävä ja mahdollisuus on se, että hän saa reflektoida, pohtia mitä tarkoittaa juuri tässä elämäntilanteessa ja tässä maailman ajassa sanoma siitä, ja kristillisen kirkon väite siitä, että Jeesus on Herra tai että Jumala on rakkaus tai että me pelastumme yksin uskosta, yksin armosta ja yksin Kristuksen tähden. Niin minä ajattelen, että näistä asioista on tärkeä pysyä tietoisena.

Mitä vielä tulee kirkon tuollaisiin, minä vielä palaan siihen, kun minulla jäi äsken toteamatta, mutta minulla on jäänyt mieleen Luterilaisen maailmanliiton edellisen pääsihteerin Martin Jungen sanat, jotka hän kerran sanoi kun pohdittiin näitä nimenomaan perinteisten länsimaisten kirkkojen laskevia käyriä. Hän sanoi, että ”kirkko, joka kiinnittää huomionsa numeroihin, on menettänyt pelin”. Siinä mielessä minä ajattelen, että tuo Jungen viesti on tärkeä muistaa meidänkin kirkossamme tänään. Ja kun puhutaan muutoksesta, kun puhutaan teologian muutoksesta mietin oman ajatteluni kehittymistä vuosien mittaan, niin huomaan palaavani siihen ajatukseen, että ei tämä työ, jossa minäkin nyt saan olla tällä paikalla mukana, kirkon työ, niin ei se ole sittenkään kiinni meistä vaan on lupa uskoa, että Pyhä Henki vaikuttaa, missä ja milloin tahtoo, niin kuin me olemme tottuneet se tunnustuskirjojen mukaan ilmaisemaan.

LML - Silloin 30 vuotta sitten, kun minä opiskelin niin ainakin se, mikä on muuttunut tai alkoi muuttumaan, oli että teologiaa alkoivat tehdä muutkin kuin miehet, valkoiset länsimaiset miehet, koska silloin teologian tohtorit Suomessa olivat lähestulkoon kaikki miehiä, teologisen tiedekunnan opettajat olivat, samoin siellä Tanskassa missä minä olin. Ja tehtiin tutkimuksia ja graduja ja väitöskirjoja aikaisempien vuosisatojen protestanttisista, ehkä katolisista miesteologeista ja silloin alkoi tulla, että muutkin teologit muualta maailmasta, ja myös naispuoliset alkoivat puhua nimenomaan Jumalasta, luomisesta, Jeesuksesta ja Pyhästä hengestä, ja puhua sellaisinkin tavoin, mihin ei oltu totuttu sekä teologisella puolella että hengellisesti jossain ekumeenisessa kokouksessa, esittämään tanssia tai jotain muuta. Mutta minä ainakin pidin sitä ihan itsestäänselvänä, että järjestys on tämä eikä mitään ajatellut, että jotain näkökulmia puuttui, tietenkin kun nuorena tulee ja näin opetetaan ja tottuu johonkin. Mutta se on rikastanut paljon sitä teologiaa kuitenkin, kun on tullut näitä ääniä eri puolilta.

AM - Kyllä minäkin ajattelen, että muutos on ollut, ainakin omassa ajattelussani jotenkin iso. Ja minä olen miettinyt sitä että, ehkä se on ollut koko ajan, mutta jotenkin minulla on myös sellainen olo, ja ehkä se liittyy minun elämäni henkilökohtaisiin muutoksiin, mutta on käyty jonkunlaisen myllyn läpi ja sieltä on tullut jotain vähän toisenlaista ulos. Että kontekstuaalisuus on vahvistunut koko ajan ja juuri tämä ihmisten kohtaamisen kautta tullut

ymmärrys ihmisen elämästä, myös omasta elämästä kun tulee ikää, niin ymmärtää ehkä myös sitä ja sen monipuolisuutta vähän toisella tavalla. Ja sitten minä olen jo pitkään ajatellut, että teologia, joka ei rakenna siltaa ihmisen elämän ja Jumalan maailman välille, sillä ei ole oikeastaan merkitystä. Se on hifistelyä. Sillä lailla voi niin kuin hifistellä ja näyttää omaa osaamistaan, että on lukenut tietyt kirjat ja ymmärtänyt tietyt asiat, mutta Jumalan valtakunnan kanssa sillä ei välttämättä ole ihan hirveästi tekemistä. Mutta myös niin kuin sellainen kokonaisvaltaisuuden tulo, mitä sinäkin sanoit, ja sellainen moninaisuus, että siihen on tullut paljon enemmän värejä siihen teologiaan ja se on vähemmän järkikeskeistä, enemmän ehkä sentyyppistä, että teologian tai kirkon elämän pitäisi olla vuorovaikutusta ihmisten välillä ja vuorovaikutusta Jumalan ja ihmisten välillä, ja sen rakentamista. Ja myös sen luottamista, että siinä voidaan ajatella aika eri tavoin, ja se ei haittaa. Mitä se on minulta pois jos se minun vieressäni ajattelee toisella lailla? Jumala on niin iso, että kaikki me vähän eri kulumista tässä nyt häntä katsellaan, ja voi olla, että jotkut kulmat voivat olla oikeita ja jotkut aika säröisiä ja vääriäkin ne kulmat. Mutta minusta tulee yhä vähemmän ehdoton kaikissa asioissa. Ja vaikka minäkään en usko lukuihin, kyllä minä huomaan, että minua vielä sapettaa se, ettei ehkä kuitenkaan tee, no ehkä ei tee parhaansa, kun minä kuulen siis sellaisista kohtaamisista, jotka tuolla kentällä ovat menneet huonosti ja jotka liittyvät ehkä myös tuollaiseen osaamiseen, pappien osaamiseen, kanttorien osaamiseen tai nuorisotyöohjaajien osaamiseen tai diakonien osaamiseen tai mihin tahansa, niin kyllä se minua harmittaa. Jotenkin olisi kiva, että saisi olla ylpeä siitä omasta yhteisöstään, joka on enemmänkin kuin vaan oma seurakunta, että tästä kirkosta (saisi olla ylpeä). Kyllä minä tunnen välillä myötähäpeää. Etkö sinä tunne koskaan myötähäpeää?

TL

- Jostain syystä en hirveästi. Kyllä minua harmittaa totta kai se jos vaikka ihan lehtien otsikoihin tulevat pappien töppäilyt. Totta kai ne harmittavat, koska silloinhan (se) on tällainen mainehaitta koko yhteisölle. Mutta sitten tämä on myöskin tällainen tavallisten ihmisten yhteisö, niin monessa mielessä. Ja kun Jobin kirjassa on sellainen sanonta, että "kaikkea voi tapahtua kaikille", niin minä ajattelen, että kyllä tämä pätee myös meidän kirkkoon, että kaikkea voi myöskin kirkossa tapahtua. Mutta tämä on, Aulikki, tosi hyvä pointsi tämä, että meille on tärkeää saada olla ylpeä omasta yhteisöstä, ja tuon minä kyllä tunnistan. Ja siitä huolimatta, vaikka minä ajattelen, että en juurikaan mitään myötähäpeää koe tuntevani, harmitusta toki kylläkin, niin siitä huolimatta, minä olen kyllä aika ylpeä tästä kirkosta ja siitä jengistä, joka tekee töitä meidän kirkossamme ja antaa osaamisensa ja aikansa ja omat paukkunsa monella tapaa tämän meidän kirkon hyväksi ja käyttöön. Kirkkohän on sellainen instituutio, jota on myöskin helppo kritisoida. Tämä on 3,6 miljoonan ihmisen yhteisö, edelleen, ja se mikä minua harmittaa on se, että hyvin usein kirkkoa ja kirkolta vaaditaan kannanottoja ja käyttäytymistä ja olemista, ihan niin kuin tämä meidän kirkkomme olisi 2000 hengen yhdistys! Jos vaikka vertailukohtaa hakee, kysytään vaikka mikä on kirkon kanta, kun vertailukohtaa hakee, niin en minä oikein muuta vertailukohtaa löydä kuin Suomen valtio. No, mikä on valtion kanta asioihin? Minä ajattelen, että valtion lait ovat valtion kantoja tiettyihin asioihin. Mutta minkälaisen prosessin kautta sekin kanta muodostetaan? Aika kivulias se on, ja siitä äänestetään ja se on eduskunnan isossa salissa lopulta käsiteltävänä ja näin syntyy valtion kanta. Ja kun meidän yhteisömme, luterilainen kirkko Suomessa on miltei yhtä suuri, edelleenkin, niin meillähän on tämä hallintoprosessi hyvin samankaltainen myöskin. Mutta minä ajattelen, että yhtä lailla se meidän kantamme on samalla tavalla problemaattinen. Se on valtavan ison yhteisön näkukulma ja kanta asioihin, eikä minkään pienen yhdistyksen kannanotto.

- LML - Kyllä minäkin tunnen ylpeyttä, ehkä minä tunnen ylpeyttä omasta seurakunnasta ja myös aikaisemmista seurakunnista, joissa olen ollut. Ja se nyt liittyy siihen, että minä en edusta koko kirkkoa samalla tavalla kuin piispa tai arkkipiispa, mutta harvoin (tunnen) myötähäpeää. Se täytyisi jotenkin ehkä olla aika lähellä sitä, että tuntisi sitä. Minä mietin sitä luopumista aikaisemmasta asemasta ja aikaisemmista luvuista ja aikaisemmista itsestäänselvyyksistä, että onhan se myös asia, joka surettaa ja on kauhean haikea ja mikä saa ollakin, jos luovutaan jostain rakkaasta seurakuntakodista tai jostakin mikä on ollut itselle tärkeä, niin onhan se luopuminen kauhean surullista ja saa olla! Eihän sitä, en minä ainakaan näe, että se että pitää pystyä luopumaan, se tarkoittaisi että sen täytyisi olla kivutonta, sitä se ei ole. Minä ajoin kerran katsomaan seurakunnan kerrostaloa, jossa minä olin asunut kun olin pieniä lapsia kasvattanut ja syöttänyt syöttötuolissa kotona ja se purettiin juuri sillä hetkellä, kauha haukkasi sitä ruokailutilaa, missä minä olin lapsia syöttänyt, ja minun oli pakko pysäyttää auto, tuli niin kova itku siinä kohtaa. Ja minä ajattelin, että samalla tavalla sille ei vain voi mitään, että se luopuminen on tosi kipeätä kun se on kohdalla, ja sille täytyy antaa se aika, jonka se ottaa, ennen kun voi sen auton käynnistää taas.
- AM - Ehkä tähän sekä kristilliseen sanomaan, mutta myös kirkkoon liittyy niin paljon tunneasioita, että ne ovat identiteettiin liittyviä asioita ja senkin takia ehkä se luopuminen on usein kipeätä. Mutta me olemme ajassa, jossa meidän pitää varmasti luopua myös tietystä kielestä, tai ei ehkä luopua, mutta meidän pitää sen rinnalle rakentaa kieltä, joka on ymmärrettävää. Luopuminen on hyvä asia, mutta sehän on muuta kuin luovuttamista, ja jos me haluamme vain sen staattisen, josta sinä aloitit puhumaankin, että staattinen antaa turvaa, niin sitten tulee myös se, että kenelle se antaa turvaa? Entä sitten niille, joille on menty jo niin pitkälle, että se staattinen ei sano enää mitään? Se voi antaa ikään kuin turvaa, että on hyvä, että Tuomiokirkko on tässä ja minä kävelen sen ohi, ja se on aina ollut. Se on tärkeä symboliarvo ja se on hyvä näin. Sitä pitää suojella myös, että se säilyy sellaisena symboliarvona. Mutta sitten kristinuskoonhan kuuluu kuitenkin se, että ihmisten pitää ymmärtää myös, jollain lailla kokea, että se sanoma, joka siellä sisällä on puhuttelee heidän elämää. Ehkä se liittyy myös näihin reformaation kirkkoihin, että sentyyppinen uudistus pitäisi kuitenkin aina olla tässä mukana.
- TL - Kyllähän tavallaan miettii sitä Jeesuksen omaa julistusta, joka kehottaa parannukseen, jos nyt oikein muistan, sen kreikankielinen termi on metanoia, joka tarkalleen ottaen tarkoittaa kai sitä, että "ajatelkaa laajemmin", sitä mitä on käsilläolevan ajatusrakennelmien tuolla puolen, "miettikää sitä ja omaksukaa se ja kysykää sitä kautta Jumalan tahtoa". Minä ajattelen, että tämä on jatkuva haaste riippumatta siitä, mikä meidän oma hengellinen elämä on ja missä kohtaa siinä kukin menee, vaan että kääntymyksen metanoian kutsu on meillä kaiken aikaa voimassa. Ja kutsu siihen, että nähdään asiat pintaa syvemmältä ja siitä näkökulmasta, jonka apostoli Paavali sanoo siellä roomalaiskirjeessä, että "uudistukaa mielenne uudistuksen kautta osataksenne arvioida mikä on Jumalan tahto".